

А.В. Янчев, канд. екон. наук

О.І. Печенка, ст. викл.

Н.Ф. Соболєва, ст. викл.

ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТРУКТУР

Розглянуто інтеграцію України у світове співтовариство, основні стратегії наближення до загальноєвропейських структур. Досліджено головні напрямки національної безпеки в цілому і зокрема економічної безпеки.

Рассмотрена интеграция Украины в мировое сообщество, основные стратегии приближения к общеевропейским структурам. Исследованы главные направления национальной безопасности в целом и экономической безопасности в частности.

Ukraine integration into the world community, main strategies of its approximation to all-European structures are considered in the article. Main directions of national safety in whole and economic safety in particular are studied.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із головних проявів глобалізації економіки виступає здійснення трансформацій у постсоціалістичних країнах, що відбуваються в процесі їх переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки. Перед цими країнами постають завдання в короткий історичний строк здійснити радикальні економічні реформи та інтегруватися у світове співтовариство.

Сьогодні вже чітко окреслилися певні спільні риси, шляхи, якими йшли всі країни, що обрали ринкову модель. Це, передусім, широкі свободи, приватна власність, конкуренція, свобода входу на ринок та виходу з нього, обмежена влада урядовців та держави взагалі.

Треба визнати, що старт реформ в Україні, як і в інших колишніх республіках СРСР, був складніший, ніж у країнах Центральної та Східної Європи, тому що Україна до недавнього часу не мала своєї державності, а отже – всіх необхідних складових соціально-економічної системи, тому системні трансформації в Україні носять більш глибокий характер.

За роки незалежності в Україні створено елементи нової соціально-економічної системи, такі, як інститут приватної власності та, відповідно, клас приватних власників, інфраструктура ринку, вільна

конкуренція, власні банківська, фінансова та податкова системи, власні гроші й національний бюджет, прикордонна та митна системи тощо.

Але трансформаційні процеси в Україні не обмежуються перебудовою її соціально-економічного устрою. У сучасному світі міжнародне економічне життя перебуває на етапі глобалізації, тобто більшість країн втягнуто в єдиний економічний простір. Тому курс України на активне входження у світогосподарські зв'язки є природним. Практикою доведено, що країни, які активно беруть участь у міжнародному розподілі праці, неодмінно роблять успіхи в економічному і культурному розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У російській економічній науці останнім часом активно досліджується категорія “економічна безпека”, її критерії, показники, механізми реалізації, ведеться активна дискусія з цих питань. Серед російських учених, що займаються зазначеною проблематикою, слід відзначити Кульбу В.В., Загашвілі В.С., Варламову В.М., Кононова Д.А., Лівенцева М.М., Олейнікова Є.А., Уткіна А.І., Чернова І.В., Шелкова А.Б. та ін. Результати наукових досліджень знайшли відображення у розробленому спеціальному документі – “Державній стратегії економічної безпеки Російської Федерації (Основні положення)”. Питання національної, у тому числі економічної, безпеки розглядаються в наукових працях вітчизняних учених Бінька Г.Ф., Андрійчука В.Г., Білоруса О.Г., Белова О.Ф., Варналія З.С., Гончаренка О.Й., Власюка О.С., Губського Б.В., Єрмашенка М.М., Жаліла Я.А., Лисицина Б.М., Міюкія А.І., Мунтіяна В.І., Рубанця М.Л., Пирожкова С.І., Філіпенка А.С., Шестопалова Г.Г., Шлемка В.Т., Янішевського О.П. та ін.

Проте, проаналізувавши результати наукових досліджень у цій сфері, можна зауважити недостатню увагу до проблем економічної безпеки України, зокрема стосовно аналізу ефектів впливу зовнішньоекономічних чинників на національну безпеку, предмета та структури, визначення суб'єктів та об'єктів зовнішньоекономічної безпеки, методики оцінки критеріїв, індикаторів та граничних рівнів безпеки. Також потребують додаткового наукового обґрунтування завдання системи інституційного забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації світового господарства.

Мета та завдання статті. Визначити тенденції розширення та розвитку інтеграції України до європейських структур, виділити головні завдання України в процесі забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи інтеграцію України у світове співтовариство, слід зазначити, що завдання входження України в економічні структури на континенті й утворення

єдиного внутрішнього ринку на загальноєвропейському просторі не слід розглядати як окрему систему. Ці процеси в умовах сучасної міжнародної кооперації виробництва, розподілу праці, стану науково-технічної сфери є передусім засобом вирішення соціальних, гуманітарних, екологічних проблем, збереження та оздоровлення навколишнього середовища, установлення необхідних пропорцій суспільного виробництва, підвищення життєвого рівня громадян. Поза таким широким смисловим контекстом інтеграційні заходи позбавлені обґрунтованої цільової спрямованості.

Політичні успіхи у сфері зовнішньої політики України, прагнення діяти згідно з міжнародними нормами, дотримання укладених угод привели до зростання авторитету і поваги до України з боку світового співтовариства, посилення її ролі у вирішенні глобальних і регіональних проблем, зокрема проблем європейської безпеки. Разом із тим, слід визнати, що занадто оптимістичними є сподівання щодо швидкого перетворення України на рівноправного партнера розвинених країн Заходу. Цьому перешкоджає кризовий стан економіки країни, низька ефективність і культура виробництва, широке застосування застарілих технологій.

Спрямовуючи свої погляди в Європу, треба пам'ятати, що інтеграція країни у світову економіку – це послідовне вирішення завдань, що забезпечують у першу чергу загальнонаціональні інтереси країни в цілому. Ця проблема не може вирішуватися без урахування зовнішньополітичних інтересів та внутрішньоекономічних орієнтирів. І тільки після того, як будуть досить чітко визначені основні елементи національної зовнішньої та внутрішньої економічної політики, можна буде визначити масштаби інтеграції у світове господарство.

Ґрунтуючись на єдності економічних та політичних інтересів України, уже зроблених нею реальних кроків, можна визнати цілком визначену тенденцію розширення і розвитку її інтеграції до європейських структур [1].

Стратегія України полягає в наближенні до загальноєвропейських структур двома паралельними курсами – безпосередньо та через членство в центральноевропейських інституціях.

За цих умов особливого значення набуває завдання налагодження відносин з такими міжнародними економічними організаціями та угрупованнями, як Європейський Союз (ЄС), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Рада Європи (РЄ), Центральноевропейська ініціатива (ЦЕІ), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Економічна комісія ООН для Європи, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ).

Можливість вступу України до міжнародних організацій і структур їх члени пов'язують з багатьма чинниками. Одним із вирішальних серед них є визначеність нашої держави щодо таких аспектів її внутрішньої і зовнішньої політики, як національні інтереси, реальні й потенційні загрози, основні напрями і сформованість системи національної безпеки в цілому, зокрема економічної безпеки.

Під національною економічною безпекою ми розуміємо такий стан національної економіки, який характеризується сталим розвитком в усіх її сферах, "іммунітетом" до впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, що порушують нормальне функціонування держави, підривають досягнутий рівень життя населення і тим самим викликають підвищену соціальну напруженість у суспільстві, а також загрозу самому існуванню держави [2].

Категорія економічної безпеки тісно пов'язана з категоріями економічної незалежності та економічного суверенітету.

Забезпечуючи національну безпеку держави, Україна зробила ряд політично виважених кроків, проголосивши свій нейтралітет, без'ядерність, позаблоковість, добрі відносини з сусідами, намір інтегруватися в Європу та сприйняття миру в усьому світі. Але всі ці прогресивні кроки більше сприяють політичній, ніж економічній незалежності. Одне проголошення намірів не може забезпечити економічної безпеки України. Для цього потрібні докорінні економічні зміни у внутрішній та зовнішньоекономічній політиці.

Проблема економічної безпеки України має кардинальне значення не лише в рамках сфери національної безпеки, а й у контексті загального рівня розвитку країни. Однією з загроз в економічній сфері названа економічна ізоляція України від світової економічної системи. З іншого боку, до серйозних загроз економічній безпеці України слід віднести надмірну відкритість економіки України, невважену лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності, що призводить до ресурсної, фінансової та технологічної залежності національної економіки від інших країн. Окрім цього, найбільш небезпечними зовнішніми загрозами пріоритетним національним інтересам України на сучасному етапі в економічній галузі експерти вважають завдання збитків Україні від санкцій міжнародних організацій і недосконалість зовнішньоекономічної діяльності.

Одним з головних завдань України в процесі забезпечення економічної безпеки є налагодження рівноправних та взаємовигідних відносин з усіма країнами, інтегрування в європейську і світову спільноту, урегулювання відносин України з міжнародними економічними організаціями в контексті національної економічної безпеки, а звідси –

необхідність вивчення економічних інтересів інших країн та угруповань і їх урахування при плануванні своїх дій на світовому ринку.

По мірі інтернаціоналізації виробництва національна економічна безпека більш тісно пов'язується з міжнародною (у тому числі регіональною) економічною безпекою, а якщо йдеться про Україну, то, напевне, перш за все треба говорити про систему європейської економічної безпеки. Потрібно зазначити, що системні трансформації у країнах Центральної та Східної Європи ініціювали жваве обговорення планів розвитку ЄС на Схід, який бажає якомога скоріше поширити єдиний європейський простір. З іншого боку, постсоціалістичні країни Європи бажають вступити до ЄС і одержати кошти для більш динамічного розвитку, вийти зі своїми товарами на ринки Західної Європи, стати учасниками загальної системи безпеки.

Щодо участі України в європейському співтоваристві та в системі європейської економічної безпеки, серед вітчизняних політологів та економістів існує цілий спектр думок. Одна з них заключається в тому, що майже всі європейські політичні та економічні структури готові беззастережно прийняти нашу державу в свої члени. Міжнародні політичні й економічні відносини базуються не на симпатіях і антипатіях, а на політичних і економічних інтересах окремих держав та їх угруповань. Треба враховувати ще й те, що вигідне географічне розташування України є, з одного боку, сприятливим чинником, але з іншого – призводить до того, що через Україну проходять дуже важливі геополітичні інтереси. Тому не можна і мріяти про безконфліктність нашого входження в європейське співтовариство.

Друга крайність щодо вступу України до цивілізованої Європи – це повне неприйняття того, що Україна може стати членом Європейського Союзу і дійсно бути корисною для розвитку європейської економіки. Представники цієї думки зображають сприятливе ставлення євроструктур до України або як акт милосердя, або як “підступний” план [1]. Але і європейські країни можуть бути реально зацікавлені у всебічних відносинах з Україною з двох причин. По-перше, що стосується питань безпеки, європейська економічна безпека нерозривно пов'язана з економікою всіх європейських країн, тобто економічна безпека України є складовою європейської економічної безпеки. Від ступеня економічної безпеки, від геополітичного вибору України, як і більшості постсоціалістичних країн, багато в чому залежить стабільність усієї євроатлантичної системи. Ці країни сьогодні фактично визначають і визначатимуть у майбутньому стан і структуру європейської безпеки. Тому євроструктури, особливо в умовах прагнення України до європейського співтовариства, зацікавлені в економічній безпеці України.

У той же час, реабілітація української економіки, її стабільний і збалансований розвиток виступають як фактор усунення внутрішніх загроз, а отже, сприймаються більшістю європейських країн як фактор економічної безпеки як в Україні, так і на всьому європейському континенті. Таким чином, допомога Україні у вирішальний для неї час являє собою стратегічне інвестування в забезпечення загальноєвропейських інтересів.

По-друге, що стосується суто економічного фактора. Європа не може залишатися байдужою до долі нашої країни, адже вона має тут чимало ключових позицій: транзитні магістралі, поклади сировини, десятки мільйонів кваліфікованих робітників та перспективних споживачів (адже Україна – це п'ятдесятимільйонний, поки що майже вільний ринок), або ж навпаки – потенційний епіцентр нестабільності, якщо країна залишиться наодинці зі своїми проблемами.

Висновки. Входження України до європейського співтовариства не означає, що інтереси України повністю вписуються в економічні інтереси Європейського Союзу та інших економічних структур, а також європейських країн. Але цього не треба лякатися. У незбігу національних інтересів різних країн немає нічого протиприродного, тобто вони і не можуть бути повністю ідентичними. Головне, що на цьому шляху немає суперечностей, а отже, проблему можна вирішити. Успішне вирішення цієї проблеми приведе до зміцнення безпеки України, розбудови стабільної, мирної та неподільної Європи. Геополітичні орієнтації України багато в чому залежатимуть від реальних акцій на підтримку України як у процесі внутрішніх трансформацій, так і в процесі її інтеграції до європейських структур.

Список літератури

1. Панкрухин, А. П. Территориальный маркетинг [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <[http://www.dis.ru /MAGBOOK/FINPRESS/OSVMARK/pankr.htm](http://www.dis.ru/MAGBOOK/FINPRESS/OSVMARK/pankr.htm)>.

2. Эльянов, А. Глобализация и расслоение развивающихся стран [Текст] / А. Эльянов // МЭ и МО. – 2000. – № 6. – С. 10-12.

Отримано 30.09.2009. ХДУХТ, Харків.

© А.В. Янчев, О.І. Печенка, Н.Ф. Соболева, 2009.